

Verkko-opetuksen laatumittareiden luominen

1 Verkko-opetuksen arviointikohteiden ja mittausnäkökulmien määrittäminen

Eräs tapa aloittaa opetuksen laadun mittareiden luominen on määritellä tärkeimmät sidosryhmät ja niiden näkemys opetuksen ja oppimisen laadusta. Opetuksen sidosryhmiä ovat esimerkiksi

- opettajat
- opiskelijat,
- johto ja opetusministeriö

Sidosryhmien määrittelemisen jälkeen määritellään opetuksen **arviointikohteet** (tekijät, joita sidosryhmä arvostaa tai joita se vaatii opetuksen ja oppimisen laatuun liittyen) sidosryhmittäin. Voidaan puhua myös *laatutavoitteista* tai *laadun menestystekijöistä*. Opetuksen arviointikohteita voivat olla mm:

Opiskelijat:

- opintojen ohjaus
- kurssitarjonta ja tenttijärjestys
- kurssien laatu
  - kurssin sisäiset järjestelyt (esim. aikataulut ja opetustilat on hyvin järjestetty)
  - opetusmateriaali on tarpeeksi selkeä ja helposti saatavilla
  - kurssilla asetetaan selkeät tavoitteet ja ne myös saavutetaan
  - tentissä kysytään luennoilla ja harjoituksissa opetettuja asioita
  - opettajat ja opiskelijat toimivat vuorovaikutuksessa keskenään
  - kurssilla oppii
- opettajien pätevyys
  - substanssipätevyys
  - pedagoginen pätevyys
  - muodollinen pätevyys

Opettajat:

- opettajien mahdollisuus tarjota laadukasta opetusta
  - opettajalla tulee olla mahdollisuus kehittää itseään opettajana
  - opetusvälineiden ja tilojen tulee olla hyvät
  - opetuksen tulee olla suunnitelmallista
  - opettajien tulee tehdä yhteistyötä
- opettajien motivoituneisuus ja arvostaminen
- laitosten ilmapiiri
- opiskelijoiden motivoituneisuus

2 Mittareiden määrittäminen laatutavoitteille

Kun arviointikohteet on määritetty, määritetään niille sopiva mittari tai useampia mittareita (ks. liite 1). **Indikaattori eli tunnusluku** tarkoittaa lukua joka ilmentää tavoitteen toteutumista. Mittarit voidaan

jakaa esimerkiksi taloudellisiin ja ei-taloudellisiin mittareihin. **Taloudelliset mittarit** perustuvat rahamittaiseen tietoon (esim. liikevaihto ja käyttökate) ja **ei-taloudelliset mittarit** puolestaan eivät perustu rahamittaiseen tietoon. Mittauskohteen kannalta keskeiset mittarit muodostavat *mittariston*. Mittariston sisältämien mittareiden määrä vaihtelee tapauksittain: joissakin mittaristoissa mittareita on vain muutama ja toisissa taas kymmeniä. Mittareita on kuitenkin parempi olla vähän kuin liian paljon. Oleellista on, että mittarit muodostavat tasapainoisen ja kattavan kokonaisuuden.

Mittareita määritettäessä on huomioitava, että täydellistä mittaria ei ole olemassakaan ja kaikki mittarit ovat kompromisseja erilaisten tekijöiden kesken. Mittareiden valinnassa voidaan käyttää erilaisia kriteereitä. Mittarin hyvyttä arvioidaan usein validiteetilla, reliabiliteetilla, relevanssilla ja käytännöllisyydellä. Hyvä mittari täyttää edelliset kriteerit mahdollisimman hyvin. Kriteerit liittyvät toisiinsa ja usein lopputulos on kompromissi erilaisten ominaisuuksien välillä. Lisäksi mittareille voidaan asettaa muita vaatimuksia. Niiden tulee olla esimerkiksi sidoksissa menestystekijöihin, yksiselitteisiä ja helposti ymmärrettävissä.

Mittareiden määrittäminen ei ole aina helppoa. Erityisesti aineettomille laatutavoitteille saattaa olla joskus vaikea löytää sopiva mittari. Mittarin valinnassa on otettava huomioon ensisijaisesti kyseisen mittarin käyttötarkoitus. Jos esimerkiksi mittaria käytetään palkkauksen perusteena, tulee mittarin tuottaa tarkkaa ja luotettavaa tietoa. Toisaalta, jos mittarin tarkoituksena on motivoida ja ohjata henkilöstöä tekemään oikeita asioita, ei mittarin tarvitse olla kovin tarkka.

Kuten arviointikohteiden määrittäminen, myös mittareiden määrittäminen on iteratiivinen prosessi. Mittareiden muokkaamista ja tarkennusta tapahtuu usein myös mittariston suunnittelun myöhemmissä vaiheissa, esimerkiksi käyttöperiaatteiden määrittämisen yhteydessä.

Mittareiden käyttöperiaatteiden määrittäminen

Mittareiden määrittämisen jälkeen jokaiselle valitulle mittarille määritetään käyttöperiaatteet. Käyttöperiaatteista on esitelty erilaisia listauksia. Ensisijaisesti jokaisen mittarin kohdalla tulee vastata seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka usein tulos kerätään?
- Kuka vastaa datan keräämisestä?
- Mikä on mittarin tietolähde?
- Mikä on tavoitearvo?

Lisäksi voidaan pohtia muita asioita, kuten esimerkiksi sitä, kenelle ja missä mittarin tulos raportoidaan. Kuten kaksi edellistäkin prosessin vaihetta, myös käyttöperiaatteiden määrittäminen on iteratiivinen prosessi. Vaikka mittareille määritetään käyttöperiaatteet, ne voivat muuttua tai tarkentua myöhemmin, esimerkiksi, kun mittari otetaan käyttöön tai tulosten raportoinnin yhteydessä.

Mittareiden tietolähteet

Tietolähteellä tarkoitetaan sitä tapaa tai menetelmää, jolla indikaattorin laskemista varten tarvittava informaatio saadaan kerättyä. Joihinkin mittareihin tarvittava informaatio saadaan pienellä vaivalla ja taas toisiin mittareihin liittyvän informaation kerääminen on vaikeampaa. Oleellisimmat opetuksen ja oppimisen laatumittaristoon liittyvät tietolähteet ovat:

- kyselyt
- kurssipalautejärjestelmä ja
- opiskelijarekisteri

Muihin tietolähteisiin perustuvat mittarit

Mittaristo voi sisältää myös muita kuin kyselyihin ja kurssipalautejärjestelmään perustuvia mittareita. Näitä voivat olla:

- opetusportfolion tehneiden opettajien osuus koko opetushenkilökunnasta
- akateemisen tutkinnon omaavien osuus koko opetushenkilökunnasta
- perusopiskelijat: vähintään 30 opintoviikkoa saavien opiskelijoiden osuus kaikista opiskelijoista
- jatko-opiskelijat: keskimääräinen aika lukukausina, jossa 45 opintoviikkoa on suoritettu
- perusopiskelijat: keskimääräinen valmistumisaika vuosina
- perusopiskelijat: 5 ½ vuodessa valmistuneiden osuus kaikista valmistuneista kyseisenä vuonna
- jatko-opiskelijat: keskimääräinen valmistumisaika vuosina
- toimenpiteitä opetuksen laadun kehittämiseksi tehneiden laitosten osuus kaikista laitoksista
- opetuksen laatuyksikköjen määrä
- opetuksen laatuyksikkö -palkintoa hakevien yksikköjen määrä
- alimmat sisäänpääsypisteet
- lehdistöosumien määrä.

Liite 1. Esimerkki opetuksen laatutavoitteista ja mittareista ja tunnusluvuista (mukaeltu Mettösen, 2003, pohjalta)

Arviointikohde	Mittari	Tunnusluku
Opintojen ohjaus	Perusopiskelijat: kyselystä perusopiskelijoille	Perusopiskelijat: kaikkien vastausten keskiarvo viidestä opinto-ohjaukseen liittyvästä väitteestä (lkm)
	Jatko-opiskelijat: kyselystä jatko-opiskelijoille	Jatko-opiskelijat: vähintään yhteen kolmesta kohdasta (opinnäytetyön ohjauksen määrä, opinnäytetyön ohjauksen laatu sekä jatko-opintojen ohjauksen määrä ja laatu) melko tyytymättömiä tai erittäin tyytymättömiä olleiden osuus (%)
Kurssitarjonta	Perusopiskelijat: kyselystä perusopiskelijoille	Perusopiskelijat: mielipiteen keskiarvo (1-5) 1) kurssitarjonnan monipuolisuudesta, 2) kurssien aikataulutuksesta, 3) kurssien sisällöstä ja
	Jatko-opiskelijat: kyselystä jatko-opiskelijoille	Jatko-opiskelijat: jatko-opintokurssien tarjontaan tyytyväisten (melko tai erittäin) osuus (%).
Kurssien laatu	Kurssipalautejärjestelmästä	
Opettajien pätevyys	Kurssipalautejärjestelmästä	
	Opetusportfolion tehneiden opettajien osuus koko opetushenkilökunnasta (%)	Opetusportfolion tehneiden opettajien osuus koko opetushenkilökunnasta(%)
	Akateemisen tutkinnon omaavien osuus koko opetushenkilökunnasta (%)	Akateemisen tutkinnon omaavien osuus koko opetushenkilökunnasta (%)